

NAPLÓVÁLTÓ

*utak kerékpáron és azon is túl
(részlet)*

1988. október 1. szombat

Az első éjszakát töltöttem török földön, Edirne¹ után és közelében. Nehezen jutottam le az autópályáról és lehet, hogy visszajutni még nehezebb lesz.

Azt hiszem, tegnap már túrhető utat tettem meg. Itt a sztrádahasználattért fizetnem kell majd – gondolom én. Még nem tudom mennyit, de lehet, hogy a pénzem egy részét ez emészti majd föl, mert nem tudom kikerülni az ellenőrzési, sztrádahasználati díjat szedő pontokat. Talán azóta ott kerestek is már, ahol egy ilyen hely áteresztő csappantyú között átszalomoztam, hiszen mikor rátértem az autóútra, telefonon fölhívott valakit az a szaki, aki beenged. Lehet, hogy ésszerűbb lett volna ma átlépni a határt, kevésbé nyúlt volna az éjszakába az út, mert a bolgárok elég sokat szöszöztek köröttem, mire mehetet mondtak. Akkor is úgy eresztettek tovább, hogy vissza kellett fordulnom, mert az útlevelemből kifelejtették a határátlépő pecsétet, s ezt nehezményezte a török határőr.

Török földön, első néhány kilométeremben rám kiáltott egy kocsiból kiszálló gyerek: Szerbusz! Engem azonban vitt a lendület az átmeneti lejtőn.

Nem repdesek az örömtől – elnéztem a térképen a rám váró kilométereket. A tengerparttól száznegyven választ el, ami egy nap, ha jó vagyok, különösebb probléma nélkül tudok tekerni. Egyelőre legalábbis ennyit bírok egy nap alatt maximum megtenni. És hol van ez a szükséges kétszázhoz képest? Ez szerepelt az előzetes elképzeléseim között, de eddig meg sem közelítettem ezt az értéket. Esetleg egy-két alkalommal a felét. Habár ahogyan fog az élelmiszertérhem, könnyülök, úgy jutok egyre messzebb.

Az út megszüli a maga gyermekeit. Aki nem elég erős és bölcs, az inkább tagadja meg anyját, és hagyja el az egyedül! Az utat.

A háznak elég, hogy legyen alatta föld, de a gondolatnak termékeny talaj kell.²

A lét értelme az értelem küzdelme.³

Sosem hittem volna, hogy október 1-jén, dühöngő szélben dinnyét fogok enni egy domb tetején, és előttem hever a piros utánra egy sárga, mit ajándékba kaptam, mert magyar vagyok.

Derekas ereje van a napnak, és az út is az: hegyről le, hegyre fel, minden kanyar nélkül. Folyamatosan verejtékben fürdök és alig-alig jutok előre. Sokszor támad kerékpárt tolni kedvem, de eddig még sikerült legyőzni nyeregben is az aktuális partot, csak a vége felé már a lánctól kellett féltetni a nyelvem, nehogy bekapja.

Távolba nézve: még jócskán van utánpótlása a táj hullámmászásának, valahogy ettől gyöngének érzem magam, s szívem szerint elhevernék egy fa árnyékában, bevárnám, míg kisimulnak a dombhátak.

Furcsa szerzet lehetek erre, biciklit nem láttam az enyémen kívül. Talán nem is ismerik, használják az itt élők?

Egyébként az emberek mindenütt egyformák, csak a környezetük más, a természetük egy. Csodálják az idegent, ki ekkora utat tesz meg, de nem értik, ez mire jó.

¹ Edirne (ókori neve:) Törökország legnyugatibb tartományának székhelye, mintegy száznegyvenezer lakják.

² A ház stabilitását a szilárd, a gondolatét a tápláló talaj biztosítja. Hogy mivé válok, az annak a helynek a minőségétől és nem milyenségétől függ, ahová állok. Mennyire esetleges ez egy úton levés során!

³ Ezt a küzdelmet olyan erőfeszítésnek tekinthetjük, amely a lét megértésére irányul. Esetemben az útra. Vagyis az úton levés megértésére. Arra, ami megtart az út számára, azaz a jelentése.

És valóban, valahol igazuk van, hisz' úton levés nélkül is megszerezhető a tudás. De abban meg nekem van igazam, hogy az más. Még hozzá minőségben. A személyes jelenvaló létet semmi sem pótolhatja.

Fokozatokat kell teremteni a megismerésben. Minden fokozat más korhoz kötött. Én, a túlrejtett gyerek, a tapasztalás mezején bolyongok pár dollárral a zsebemben, és fák alatt verek tanyát estefelé. A fűvek is meg-megszagolnak, hogy közöttük nőttek-e föl. Aztán a bogarak járnak a vitustáncot hajnalig a sátram tetején.

Szóval egyszerűen vagyok az élet mocsarában, s próbálok koponyám fölvirítani azzal, hogy érteni igyekszem a miértjeim és a rájuk adott aktuális válaszaim. Ezeket a szellőtől csapongó pihéket.

Isztambultól kétszázalig alig alul, kissé belém szorulva a lélek, mintha ezek az utak csak autók számára készülték volna, nem ismerik a kanyarokat, a változatosságuk a le-fölben teljesedik ki. Végtelenek és kegyetlenek. Végtelenül kegyetlenek.

Havsa⁴. Egy kút tetején írok. Nem vártam a tengeri fürdésig, megelégedtem egy mosakodással, mellyel rám száradt verítékem csökkentettem valamelyest.

Nagyon erős szelek fújnak, és a dombok-hegyek hullámzása nem akar szűnni. Ha ilyen marad az út, holnap este is lesz, mire tengert látok.

A tartós jó idő felhőcskéit nézem, meg az életet, mely halovány, szinte nincs. Kopár vidék, barna föld. Télre készülő termőterület?

A közelben hárman focizni kezdtek és üdvözöltek egy kézmozdulattal. Hasonlóképp visszaköszöntem. Meszse vidámabbak, mint én, mégsem irigylem őket a környezetükért.

Azt hiszem, eszem valamennyit, majd az eszperantóba pillantok. Tanulom. Hátha hasznát veszem.

Fizikailag puffon vagyok, pedig ily keveset se mentem még utam során, alig negyven kilométert. A táj végtelenül sivár. Néha-néha egy varjú károg rám. Szikkadt fücsomó tetején ülök. Ez is ritka ajándék a csupasz földön, a nyirkos rögök között.

Remélem, ezt a vidéket kerülik azok az óriás hangyák, melyek közül ma egy – dinnyeevés végeztével – megmart három helyen oly erősen, hogy egy óra is eltelt, mire teljesen megszűnt a szűrő-égő fájdalom.

Akármerre nézek, emelkedőket látok és pusztát, sivárságot, égett földeket.

Fiatal a nap még. A szél rengeti az oszloppal együtt – melyhez támasztottam – a biciklim. Mi vár rám mélyebben Törökországban, hol valóban nagyok a hegyek, szinte az égig érnek. Nekem már ez is sok, ahogyan az út nekifut a domboldalnak. Egyik után a másiknak.

Időnként rám-rám dudálnak, mosolyognak, integetnek. Tarjánban talán a Táncház⁵ felé visz olyan erős emelkedő, mint amiket sorozatban mászok, csak ezek egy kilométer közeliek.

Nem tudom, visszafelé miképp izzadom ezen a vidéken át magam, főleg, ha valami miatt legyengülök.

Mindemellett kész téboly ez a szél, még a kezemet is eltolja a papíron.

Olvasok kicsit, talán az helyrehoz. Legalábbis lélekben.

Ésszel mérhetetlen, hogy öt-hat kilométert tudok legyőzni egy huzamban. Talán ennyit se bírnék, ha a szelet is telibe szembe kapnám, mely úgy dudorász, mintha övé volna a világ. Könnyű vagyok számára, piheként taszigál.

Most kéne keresni az út megfelelő szavait, a verejték értelmét, ahogyan a szél is talán erről bög. Őrült ökor.

Azt hiszem, földadni magam miatt sem lehet a küzdelmet, ezt az utat diadalra kell vinnem, hogy élni tudjak, hogy végre a gondolkodás gondja, a teremtésé feszüljön csak a vállamon. Felszabadításomról szól ez a történet. Írni szeretnék csupán és tanulni, gyarapodni, hogy végre fölmutathassam valami műben magam. Most formálom meg ehhez az alapanyagot.

Közben az ötlött föl bennem, talán a valódi mű a szemérem, büszkén élni, de nem hivalkodón. Az egyed kevéssé teremt, tenni a mindennapok teendőit, s a sok mindennapi teendőből áll össze az a rend, mely uralkodik fölöttünk, melyet szolgálunk kell, hiszen ez a rend emel ki a káoszból, teremt meg az emberré válásunk alapját.

⁴ Havsa Edirne tartományhoz tartozó kisváros.

⁵ A salgótarjáni Táncházhoz vivő út nevében is jelzi, hogy milyen: Meredek.

Meglehet, mit Lao Ce, a bölcs öreg mond, az az igaz, az embernek a boldogsághoz úgy kell leélnie életét, hogy bár a szomszéd falu kakasa áthallatszik, maga még sohasem járt odaát. Nem látta a falu tornyát.

Lehet, hogy a megismerés a legnagyobb büntetés? Látni a vant és tudni, hogy megváltoztathatatlan.

Most pedig e gyér fűvű, szürke talajú helyen könnyíték fölszerelésem, megszerezem az ajándékba kapott sárgadinnyét.

A végtelenre hever, ki hazájától távol. Úgy van valahol, hogy nincs sehol. Beleolvad az egészbe.

Az ajándék lóra vonatkozó részt fölveszem a sárgadinnyére. Csupa ragacs lettem tőle, ugyanakkor éretlen volt. „Lőrinc – bizonyára – belepisilt.”

A megdönthetetlen igazságok oly egyszerűek, mint Descartes híres mondata: „Gondolkodom, tehát vagyok.”

Hol lennék, ha átgondolom, mibe vágom a fejszém? Milyen úton? Ezen? Egy másikon?

Vagyok. Milyen állapotban és milyen áron?

Gondolkodom. Megéri? Megérte?

2010. június 4., péntek

Reggeli bevásárló körút. Esernyőt viszek magammal, de csak útban van. A 8.10-es járáttal jövök haza. Visszafelé – rázódva a buszon – Bari Beátával⁶ beszélgetek. Épp olyan életvidám és szellemes társalkodó, mint majd két évtizeddel ezelőtt. Most óvónóként dolgozik a sóshartyáni óvodában. Főképp kislányáról és férjéről áradozik. Két testvérel mennyire tehetségesek voltak, de egyikük sem maradt a színészpályán, amire ráléptek akkor, amikor az indulás előtt álló romaszínház tanodájának képzésébe bekapcsolódtak. Zökkenőmentesnek tűnt az útjuk a világot jelentő dobogóra, aztán csapat-papot hagyva hazatértek, majd külföldi bébiszittermunkát vállaltak. Senkivel sem feküdtek le egy karrierért.

Délelőtt írok, véglegesítek egy napokkal korábban gépelt szöveget. A gyerekek hazaérnek az iskolából, csinálunk egy gyors ebédet és a 3.20-as busszal Salgótarjánba utazunk, a helyi Impro Színpad⁷ Tim Burton Rímbörtön, avagy az osztrigrac mélabús halála című művét vitte színre, annak tarjáni bemutatóját készülünk megtekinteni. A diák színjátszók országos versenyének miskolci regionális döntőjén második helyezéssel elismert darabban János fiam egykori osztálytársa-barátja is szerepel. Érdeklődésem többszörösen fölfokozott, mégis öt perc után már menekülnék a feltáruuló látvány elől. Feszengek, messze a kijárat. Idegesít az egyfelől didaktikus, másfelől exhibicionista produkció. Hogy miképpen tudták ezt a kettőt így összehozni? Legalábbis bennem. Nekem már az is sok, ha egy mű szájbarágós vagy magamutogató. A kettő együtt – több mint egy esztétikumon elkövetett horror. Erre egy szívlapáttal rak a közönség. Egyesek határozottan élvezik az előadást, jókat röhögcsélnek a megaláztatások különböző stációján, variánsain. A darab merő brutalitás általános és középiskolások tolmácsolásában. Vajon értik, hogy mi folyik a színpadon? Érti a vezetőjük? Érti, hogy csoportja fiataljai mivel azonosulnak? Mert a fiatalok választása, ők formálták meg az egyes karaktereket. Látja a vihogó közönséget? Tudja valaki, hogy nem komédiára jött? Vagy mielőtt elindult, nevetésre formálta az arcizmait, s már nem tudja áthangolni? Őrület, hogy hová jöttem. Őrület, hogy efféle előadást ünnepelnek, ünnepeletnek. Mintha vásári látványosságokat (karóba húzás, felnégyelés, elevenen megnyúzós, kerékbe törés stb.) élvezettel befogadó közönség körébe csöppentem volna. Középkori halálpankráció. „Soha többé Impro-darab” – ismételtetem magamban.

Kifelé jövet Végvári Lajos⁸, Betti nővérenek egykori élettársa köszön rám. El van ragadtatva a produkciótól. Beszélgetünk. Elbeszélünk egymás mellett – konszenzusmentesen. Barátnője figyel. Lajos rendőr volt. Vagy még most is az? Izomzata kigyúrt. Szögletesek a mozdulatai. Talán a gondolkodása is? Hihetetlenül magabiztos. Ilyen volt a színjátszó csoportban is? Egykori verseivel felkeres, mondja, majd elválnak. A buszpályaudvaron több mint félórát várakozunk. Nem tudom túltenni magam a színház jelentette sokkon – családom hallgathatja

⁶ Bari Beáta Sósartyánból elszármazott fiatal cigányasszony, akit 2008-tól a sóshartyáni óvodában óvónóként alkalmaznak. Egykor középiskolásként tagja volt az 1993-ban, Különbén István néven a Ki mit tud? tévéválogatójáig eljutott helyi színjátszó csoportnak.

⁷ Impro Színpad: túlnyomórészt salgótarjáni iskolák tanulóiból alakult, Nagyné Hajdú Györgyi vezetésével működő drámapedagógiai csoport.

⁸ Végvári Lajos 1993-ban tagja a Különbén Istvánnak, ahová későbbi élettársa, Bari Beáta nővére, Bari Gizella Laura vonta be.

zsörtölődéseimet. Unhatja. Már én is unom. Ismerős arcú lány és fiúja érkezik, hátukon hatalmas „turistaszákkal”. Felszállunk, a lány leszólit. Olvasta az Alvó konfliktusok mezejént⁹ és Magyarécen végez önkéntes munkát, oda kíséri a párja. A telepfelszámolás érdekelné. Augusztusban felkeresne. Elérhetőségeimet felírom egy kartonlapra. Hartyáinig beszél, beszélgetünk.

1988. október 2., vasárnap

Pirkadat. Ezt az éjszakát jól átaludtam, pedig világosnál vertem tanyát. Sokat álmodtam, és amit még soha, szülőfalumba megtértként, oly’ emberekkel beszélgettem, kikkel azelőtt soha. Miért? Érdekes lehetek, ha majd hazatérek?

Tegnap az első fizetőhelyet kikerültem Bábaeskinél¹⁰ két kerékpáros fiatal segítségével, kik, mikor meglátták, hogy magyar vagyok, kéretlenül elkezdtek kalauzolni. Végig kollégának szólítottak.

Nem sokkal ezután vertem tanyát egy mazsolányi erdőben, ami egyelőre ritkaságszámba megy, eddig csupán elvétve láttam belőle egyet-egyét. Már behúztam a bejáratot, mikor féknyikorgásra, csattanásra lettem figyelmes, majd szaporodó tülkölések hangja szállt. Kíváncsiságomnak engedve rést készítettem és figyeltem, hogy mi történik. A keresztbe fordult kamion színéről megállapítottam, hogy magyar, mit később a megérkező és forgalmat elindító rendőrség szócsövével megerősített. Órási cécc alakult ki a baleset körül – szinte pankrációvá vált –, és áldottam magam a valamivel korábbi leállásomért, mert a partokon igen gyéren világítottam¹¹, így könnyen belém szaladhattak volna.

Már ereje van a napnak. 25 fok körül lehet most a hőmérséklet. A közelben háznak kell lennie: este kutyaugatást, most szőnyegporolást hallok. Kilencven kilométeren túl van még a tengerpartig. Valahogy le kéne küzdeni ezt az utat. Ideje lenne már sós vízben ázni. Nem a saját sós levemben pácolódva.

Nincs egy éve, hogy Kiss Gyuri¹² mondta: „Buli a világ!” Most szabadon mondom utána: Kaland az élet! Míg játszik az ember, könnyedén, léhán teszi, de minden bejön. Ha viszont a lapokat rosszul forgatja, s egy marad csupán kezében, elveszett örökre. Nem tud választani, oda a játék könnyedségének lehetősége.

Furcsa hangú madarak élnek errefelé. Szinte dzsungelben érzem magam. A vidék összes énekese idesereglett, nekem is dalol. Hihetetlen hangkavalkádban van részem. Pianóban is nyomathatnák a műsorukat. Sajog a fülem.

Kéne valamennyi török pénzt váltanom, hogy később, ha dollárért vásárolok, tudjam, reális-e a kért összeg.

Magam sem akarom elhinni, oly gyorsan kimerülök. Érzem, hogy a tengerparton két-három napot hevernem kell, különben merő görcsre válok, főleg, ha az utak továbbra se lesznek tekintettel az emberre: marad a fölbőszült szél, a reflexeket és erőt próbáló forgalom, a szüntelen föl-lekaptatás. Amivel minden pillanatban szembe-sülnöm kell, az korábban még rémálomban sem jött elő – eddig.

Tetszem a törököknek, ahogy ülök a tegnapi földhöz képest sötétszürke talajon és írok. Rám dudálnak, integetnek, kiköszönnek a letekert autóablakon. A távolban egy gyár hever egy hegyhát tetején, alatta traktorral gyúrik a földet. Őszi szántás?

Micsoda harc ez itt! S mikor fanyalodom a biciklitólásra? Nem akarok engedni a körülményeknek. „Nehogy már a nyúl vigye a puskát!”

⁹ 2008 decemberében *Alvó konfliktusok mezején* címmel jelent meg a sósartyáni cigány–magyar együtt- és egymás mellett élésről szóló tanulmánykötet, amelynek kapcsán 2010. február 16-án egy Ferge Zsuzsa által vezetett műhelybeszélgetésen vettem részt, ahol jelen volt a Magyarécébe tartó lány is. Innen volt ismerős.

¹⁰ Bábaeski elsősorban mezőgazdaságból és textilgyártásból élő, huszonötezer lélekszámú kisváros Kirklareli tartományban.

¹¹ A dinamóról táplált tizzó fényereje a kerékpár sebességének függvényében változik. A szüntelen ismétlődő emelkedők és a hevesen fújó szél csak lassú mozgást tett lehetővé. A kaptatókon, kamionforgalomban szinte kivilágítatlanul haladtam. Ráadásul a légörvényen folyton beszippantottak az út közepéig.

¹² Kiss György Somoskőújfalun élő grafikus, dekoratőr, az 1980-as évek közepén kollégám a JAMK-ban. Sorkatonai szolgálatából történő leszerelését követően gyakori vendégem a szobabérlők házi szobámban.

Számтанórát tartottam: csak Indiáig van még nyolcezer kilométerem, ami, ha a tempóm nem javul és a pihiket is fölszámolom, három hónap. Tehát vagy összespórolok egy repülőjegyre valót, ami lehetetlen, vagy nincs '89-ben fölvételre menés.

És most jöjjön öt-hat kaptató ismét!

Egy kilométeren belül kétszer akart ugyanahhoz a fajhoz tartozó hatalmas, fehér, rövid szőrű dög megharapni. A második oly közel csattogtatta fogát, hogy húsom szinte a szájában éreztem (20 cm). Azt hiszem, vérebféle lehet. Egy-egy autópálya közeli tanyáról rontottak rám. Igaz, ezek a tanyák inkább rezidenciák. Hatalmas, fehér falú épületkomplexumok. Az egyiknél még fegyveres őrt is láttam, aki – hátára vetett puskával – egy nagy fekete autó mellett beszélgetett egy másik férfival. Nézték, ahogy a kutyáik rám rontanak. Még mosolyogtak is. De nem hívták volna vissza őket. Vajon a kutyát választották a ház színéhez, vagy a házat festették a kutyáéra? Török sznobok, újgazdagok, maffiózók? Látszik a pénz nyoma és érződik a szaga.

Embertelen a szél, és ma szemből is kaptam belőle bővíben. Úgy zúg folyamatosan, mint egymilliárd méh, csak mélyebben, bűgön, mintha az ausztráliai bennszülöttek yirdakija szólna.

Közben megállt egy teherautó, és afelől érdeklődött a sofőrje, hogy van-e valami problémám, hogy itt ülök. Felajánlotta a segítségét. Akár el is visz egy szakaszon, ha akarom. De nem akarom. A magam erejét teszem próbára. Semmi bajom.

Csupán a szél és a hegyek – válaszolhattam volna, hogy konkretizáljam, miből van elegendő –, no de ez nem olyan gond, amit ő oldhatna meg. Attól tartok, nem gyalulja simára kedvemért az utat, s nem áll elélem szélfogónak. Csak megköszöntem szívességét.

Erőt ad, hogy képes vagyok nemet mondani.

A távolban megint égbé szalad egy út, lesz vagy három kilométer „Schuyer”¹³. No, de legyen! Bár a pokolba kívánom...

Lüleburgaz¹⁴ vizei¹⁵ elágazójában vagyok. Oly szél kerekedett, hogy úgy dobál az úton, mintha papírból vagy tollból lennék. Az út, úgy tűnik, megenyhült, gyengébbek a kaptatók, viszont minden kocsi életveszélyessé vált a szél, meg a kocsik után támadt pillanatnyi ellenszél miatt. Vagy lekerülök egy hegyoldalra vagy kocsi alá esem egy gyöngye pillanatomban. Minden idegszálammal kell figyelnem, hogy ne szippantson be az autók mögötti örvény, majd azt követően ne dobjon le az árokba a visszatámadó szél. Ilyenkor alig tudom megtartani a kerékpárt, pedig felkészülten várom a szívó és a taszító hatást. De másodpercek tört része alatt változik a levegő nagy sebességű áramlásának iránya. Csak a reflexek munkálkodnak. Nincs gondolkodási idő. És egyiket követi a másik. Pillanatról pillanatra játszik velem lég. Könnyedén.

Két és tíz percen belül elég tanulsággal kell hogy szolgáljon, nem tudok előrébb jutni. Ma semmiképp. Se én, se a kerékpár nem szenvedett még kárt. De meddig? Azt hiszem, ez a szél nem ismer mértéket, folyton fokozódik. Ha ez a tenger felől jön, elképzelni is rossz, mi vár még.

Ötven kilométer választ el a víztől, délelőtt van, s nem jutok el ma sem a Márvány-tenger partjáig. Nem téboly? Képtelen vagyok haladni.

Sátorba akartam a bős szél és a kavargó homok elől menekülni, de csak cövektörés lett a vége, az egyik üveg-szálas tartórúd, miközben egy másikat próbáltam a helyére illeszteni, elpattant. Miképpen pótolom? Most semmiképp. Pedig vihart sejtek. Menedékre lenne szükségem. Nagyon fekete felhők kavarnak fölöttem. Hamarosan leszakad az égi áldás. Éhes vagyok, de úgy hiszem, több homokot ennék terítés esetén, mint kaját. Szemem ég, kitörölni sem tudom belőle.

¹³ Schuyer Ferenc út Salgótarján egyik meredek utcája.

¹⁴ Lüleburgaz a Kırklareli tartományhoz tartozó, közel százezer lélekszámú török iparváros.

¹⁵ Vize tizenkétezer lakosú kisváros. Itt látható a VIII–IX. században épült Hagia Sophia bizánci templom.

Ezen a széllel vert helyen ragadtam, nincs esélyem a továbbjutásra. Fekszem a sátorponyva alatt, így védekezem. Amennyire lehet magamra feszítem, ne csattogjon fölöttem. Étvágyam nagy méreteket öltött, már nem elég a napi egy kiló kenyér. Estére csak egy kis csutka maradt, aztán tényleg akkor eszek, ha a negyven kilométerre lévő legközelebbi – térképen jelölt – helyig eljutok.

Lehetetlen helyzetembe próbálok örömet vinni, olvasok.

Lassan szakállas este lesz. Alig pár esőcsepp ütötte meg a már sikeresen álló sátram. Azt hiszem, az előző sikertelenségem oka a tartórudak eligazodását segítő bújtatók nemhasználásából adódott. A törött pálcára egy tíz centiméter hosszú rézcsövet húztam. Úgy tűnik, összefogja a darabokat. Ugyan más céllal hoztam magammal, de erre a célra is remekül bevált.

Holnapra a szél is elállhatna, és a felhők is megszűnhetnének vagy báránnyá minősülhetnének át, különben ily istenverte időben kell folytatnom utam, vagy éhségstrájkba kezdek. Alig van kenyérem. Egy itt időzésre legalábbis kevés, ha az étvágyam kielégítem.

Jólesett olvasni. Gyakrabban és többet kellene. Megnyugtat azzal, hogy eltereli a figyelmem a pillanatnyi helyzetről. Glasenapp: *Az öt világvallás*¹⁶ című művének első oldalait böngésztem, hol rendkívül sok bölcsélet halmozódik fel, de nem hozott a remélt szellemi izgalomba. Valószínű, nem is ez a célja. Ismeretet közvetít.

Nekem mi a célom ezzel a naplózódással? Többnyire nem magának ír az ember, azaz nem céltalan. Mégis... Született egy szöveg 1988-ban, és ráíródik egy másik 2009-ben, 2010-ben. Nem fölé, hanem inkább mellé és bele. Mintha lennének párhuzamok. Nyüglődésem elbeszélésén túl mond ez a többszöröződés valamit? Mondhat valamit? Csak remélni tudom. Meg akarom jelentetni. Meg kell, hogy jelentessem? Lehet útról, egy állapotról, helyzetről beszélni, vagy csak hallgatni? Szövegeléssel viaskodom. Céltalanul célozva.

2009. augusztus 15., szombat

Üres nap. Szilvaszedést terveztem, de holnapra napolom. Valamennyire össze kellene raknom a kerékpárt, hogy mehecsünk a fiammal tekerni, miután visszajönnek a miséről. Napok óta darabokban hever a pedál lánckerék felőli oldala. Ha a szaküzlet kínálta megoldásra várok, még két hétig is eltarthat a biciklihiány. Visszaszerelem a régit – a semminél az is jobb. Legföljebb fordítok egyet a fogakon, hátha így meg tud benne kapaszkodni a lánc.

Nem múlik a tegnapi hírsokk. Vajon hányan tudnak már felőle? Gazsi bizonyára nem csak engem informált. Próbálok magamban megérteni a kolleginát, de reménytelen az erőfeszítem. Ha szolgáltatna valamilyen magyarázatot, akkor tisztább képet formálhatnék arról, miért keveredett a szexiparba, viszont akkor sem érteném. Nem lennék képes megoldásnak tekinteni a „vállalkozását”. Elfogadni – talán.

Ettől mennyire bezárultak a gondolataim. Felül kellene rajta emelkedni, hiszen ez egy másik történet. Másról szól. Érintettségem nem valódi. Gazsi sugalmazta, de... Nem kellene magam mentetgetni. Vagy kellene? Mások tetteért is?

1988. október 3., hétfő

Szél és eső tombolt az éjjel, most már csak a szél dühöng. Indulnék-maradnék állapotban vagyok. Az utóbbi bír kevesebb ésszerűséggel, mert földadást jelent. Nem érzek magamban húzóerőt. A tegnapi szél erejét megtapasztalva, félek, ez sem kevesebb, csak talán nem annyira folytonos, meg port kavaró.

Mindenfajta szellemi emelkedettségnek hiányát, kosznak bőségét-zavarát érzem. Lelombozódtam. Miért is teperek? Mi végre?

Tegnap áthajtottam Lüleburgazon, s módfelett meglepett, a patkányok, egerek mily nyugodtan sétálgatnak az autótutat és a várost elválasztó egy kilométer széles gyepfolyosón. Otthonosabban mozognak, mint az emberek. Saját várost alapítottak?

A sátor dőléséből ítélve kedvező szelem lesz, hátamra fúj. Ilyen még nem volt.

¹⁶ Helmuth von Glasenapp (1987): *Az öt világvallás*. Budapest, Gondolat Kiadó

Ma harmadszor esem. Időnként a levegőbe emel az egyébként dobhártyám fájdtító szél. Alákap a nejlonnal fedett tartalék keréknek, ráncigálja a hátamon lévő málhazsákot, oldalba taszít... Ilyen erősségűt még sohasem éltem át. Nem vagyok ura a biciklinek, játékszer vagyok. A véletlen szeszélyének kiszolgáltatottan kell lakott vidékre érnem, hogy enni tudjak. Ha rajtam kívül senki sem közlekedne, esélyem lenne ötvenszázalékos, hogy a jelenlegi körülmények között élve megúszom az Isztambulig tartó utat. Így talán egy százalék. 99%-kal a szél tarol, mindent visz.

Mindegy. Folytatom. Újra fölállok. Megyek. Vagy inkább repülök.

Kenyérgondjaim ma nem lesznek. Túl vagyok egy étkezésen. Çorlu¹⁷ koszos, padtalan kis terecskéjén ülök és ráz a hideg a széltől. Bámulom a bolt bejáratát, ahol egy dollárért vettem négy kenyeret, abból egyet rögtön föl is emésztettem. Alig néhány lelket látni. Behúzódtak az otthonaikba?

Micsoda városok vannak erre! Mintha épp' háború után lennének, oly lerongyolódottak a házak. Nem így az autók. És háztartási szemét mindenfelé. A könnyebbeket kergeti, futtatja a szél.

Igyekszem a tengert elérni.

Ötödször álltam meg ugyanazzal a problémával, a pedál agya kotyogásra fellazult újra és újra – pár száz méter után. Kaptam egy kisebb esőt is az imént, de a szél ez egyszer hasznosnak bizonyult, mert gyorsan elűzte a fellegeket.

Mellettem egy Fordot szerelnek éppen, vagy kerekét cserélik. Mindenesetre négyen is dolgoznak rajta. Kerék-cseréhez ennyi ember feltehetően nem kell. (Én már csak tudom!) Ismét utolért az ősz. Vajon mikor előzőm le újra, hogy nem dideregve, inkább verejtékezve jutok előre. A holnapot Isztambulra szánom, több nem telik rá. De előbb a tenger! Lelki szemem előtt feszül a végtelen víztükör.

Azt mondom, ilyen nincs! A szél most már nem elég, hogy szembe fúj és sík terepen is majd megszakadok a legnagyobb áttétellel, úgy dobál, mintha pihekönnyű volnék, pedig a kerékpárral együtt lehetünk vagy másfél mázsa. Épp hegyoldalban heverek a sokadik ledobálás után, és a pedálom javítom, mert ismét kotyog, pedig Çorlu óta meglehetősen sokszor szereltem. Legutóbbi megálltamkor azonnal megjelent három segítőkész török, mintha egész nap rám vártak volna. Finoman elhárítottam a felkínált munkájukat. Úgy érzem, a természet mindent elkövet ellenem, amit csak bír, és talán legyőz. Vagy már le is győzött?

Rohadt állapot. Már látom a tengert, de nem tudok letérni hozzá. Épületek öveznek mindenfelől. Áthatolhatatlan falat képeznek a tenger és közém.

Kőasztalnál írok, mint az istenek vagy az óriások. És kőlócán ülök. (Már csak a kőleves és egy kő-temény hiányzik.) Egy kilométerrel visszább egy molett nőtől, ki hatalmas zsákban élelmiszert cipelt, és szintén jól megtermett szatyorban szólót, eligazítást kértem, hogy segítene abban, hol találok vizet, erre magával invitált a lakásukhoz, honnan egyik lánya előszaladt és átvette a zsákját, majd három liter vízhez juttatott a vizesmarmonkannájukból. Később azt kérdezte, hogy kenyerem van-e, és az igen után megkínált a fehér kecskecsöcsű szőlőből. Most bánom az elfogadott vizet, hiszen valahonnan cipelhetik, magam pedig itt forrásra találtam, tehát megtölthetném a kulacsom. Sőt, annyi vizet veszek, amennyit akarok. Végül is jólesett szívélyessége ezen az átokvert napon, mikor a kerékpár újra és újra kotyogóssá vált, a szél dobált és többet estem, mint eddigi életem során. A fellegek egyre vonulnak, amiből ismét eső ígérkezik. Szóval nehéz nap. Pokolian nehéz. Innen egy bakaraszt sem úznek odébb – egyelőre. Rám fér a pihenés, a testem és a kerékpár szervizelése.

A tenger fölött – mintegy ötven-száz méterre – vertem tanyát. A szirt széléről nézem a Márvány-tenger habzó hullámain, keresem azt a partfalba vájt ösvényt, amelyen leereszkedhetek. Ahol a víz, a föld és az ég összeér, leáldozni készül a nap, vörösre festve a fölém tornyozódó fellegeket. Nem kívánczom innen el. Nem kívánczom. Éghető dolgokat keresgélek egy kis esti fényhez (kő)leves főzéséhez.

¹⁷ Çorlu Tekirdağ tartományhoz tartozó, kétszázézer lélekszám fölötti, dinamikus fejlődő város, amely az 1990-es években megháromszorozta lakóinak számát. Legfőbb gazdasági tevékenységét a textilipar jelenti.

2010. június 5., szombat

Reggeli után eperszedéssel kezdem a napot, meg végzem a gyomtalanítást. Csalántól ég a tenyerem, a karom. Kesztyűt is húzhatnak, de abban meg az eperszemek iránt lennék érzéketlen. Ahol érettek vannak, azt szabadítom fel, a többit egyelőre hagyom.

Fiammal előszedtük a kerékpárt, és elteperünk a Szőlők aljáig¹⁸, majd onnan a kishartyáni temető parkolójáig, aztán haza. Ennyivel kezdjük a visszaszokást, a nyeregpuhítást. Gyors kör a késő délutánban, utána nyársalás az udvaron. Este nehéz gyomorral gondozgatom az előző nap született Kritikusrajzot¹⁹. Ez lesz belőle:

„Szagtalan leheletében volt valami riasztóan tömény, amely elől nem lehetett kitérni, ha egyszer szembejött az utcán. Ráadásul mindig akadt egy negatív története, amit senki sem tudott megúszni. Ennek meghallgatása nála a szabadulás minimumszintjét jelentette. A maximumot, hogy kísérőnek szegődött és beszélt és beszélt és beszélt. Loncsos haját néha a füle mögé simította, megállásra készítetett, s feltárt valami frenetikus csalást, botrányos összefonódást, lesújtó állapotot. Aki ezt letargiába esés nélkül megúszta, annak az idegeit kötélre cserélték születésekor, vagy semmit sem értett abból, amibe beavatták. Ilyenkor csak egy megváltó ismerős, egy hivatali csapóajtó, egy közlekedési járat segíthetett. Az meg többnyire későn jött, mert – ha sajátos értelmezésben is – mindig a fennálló valósággal szembesített. Azzal, amit még rémálmában sem kívánt látni az ember, ettől függetlenül szüntelen látott, csak – a külső dolgokkal kapcsolatos immunitása révén – nem vett róla tudomást. Elegendő volt egy szemhunyasnyi pillanat, tőle – a la nature – megkapta az ember azt a világot, amelyben élt. Egy jól strukturált félmondat elegendőnek bizonyult, s már be is köszöntött a lelki krakk.

Rettegtek tőle, pedig a szó hatalmán kívül semmivel sem rendelkezett. Sőt, ahogyan az öregedés jelei egyre feltűnőbbé váltak az arcán, ruházata is kopottá, elhanyagolttá vált. Senki sem tudta, miből él, tartja fenn magát, lakását, hiszen dolgozni sem látta senki. Annál inkább bejárni a várost, ott lenni, ahol valami történik – szervezetten vagy szervezetlenül –, és fényképezőgéppel dokumentálni a látottakat, a láthatatlant meg kikövetkeztetni. Így aztán semmi sem maradt titok. Még az sem, ami egy kósza tudatalatti gondolatként fogant. És akivel szóba elegyedett, az hiába burkolódzott csöndpáncélba, öltött fapófát, rejtette el a zsebében vagy a háta mögött a kezeit, elegendő volt egyet biccentenie, s máris kiderült róla valami, amiben volt valami. Ez a valami aztán a roppant kellemetlen közbeszéd tárgya lett. Hogy ez bekövetkezhessen, ahhoz zseniális képességekkel rendelkezett.

Állandó konfliktusban élt. Folyton hadakozott, igazságszolgáltatást akart. Nem magának, hanem az elesetteknek, a hatalom megnyomorítottjainak, a jobb sorsra érdemeseknek. Céltáblájává vált minden vélt vagy valós döntéshozói helyzetbe került személy, s ha kiesett a pikszisből, azonnal védelmére kelt. Valahogy így volt beidegelve-drótozva az isteni gondviselés által. Mert hogy birtokolt valamiféle isteni gondviselést, az tuti, hiszen egyszer sem agyabugyálták el, hagyták helyben, tángálták ki belőle a lelket. Elnézték és talán még meg is bocsátották neki, hogy újra és újra kipellengérezzi az Embert, a Hatalmast, a Kiválasztottat. Ennyi bosszúságot minden jómodor elviselt. Főképp azon feltételezés alapján, hogy ha ily magabiztosan jár a szája, akkor egy Elégnagykutya támogatását élvezi. És nincs olyan nagykutya, akinél nincs nagyobb, s aki ne rettegne attól, hogy a vele szembenálló mögött egy hozzá képest éppen ilyen Elégnagykutya áll. Meg amúgy is: bolond lyukból bolond szél... Ha meg a szél nem is annyira bolond? Előbb tudja, hogy hol és miről beszélnek, mint a résztvevők.

Amikor elutazott, hamarosan hiányozni kezdett. Mintha bedugultak volna a hírcsatornák, az általános bizalmatlanságban senki sem tudott semmiről, vakok hazardjátékká vált a közélet. Nem rosszindulatból, hanem a kommunikáció hiánya miatt. Mindenki ment, amerre látott, és cselekedett, amit akart. Egyéni elképzelések, koncepciók kontrollálatlan tömege ilyenkor szakadék széle felé sodorta a várost. Végül is a tériszony végleges eluralkodása előtt mindig hazaérkezett, s rövidre zárta a távollétében történeteket, amiről – hogy s hogy nem – pontos információkkal bírt. Hogy a szemét felejtette-e itthon, s az folyamatosan tájékoztatta, vagy különleges képességekkel ruházták fel az égiek? – nem lehetett tudni.

Velejég ismerte az élnetetlen világot, meg azt is, hogy honnan bűzlik. Fenyegetődött is, hogy örökre elmegy, és örültek is, hogy örökre elmegy – de nem okozott örömet. Minek is tette volna? A közérdek közérdek. A közérdeket szolgálni kell. Utód meg nem akadt. Kritikus pályán, kritikus helyzetben – ki az az öngyilkos, akinek

¹⁸ Sőshartyán és Nógrádmegyer közé eső, ma már többé-kevésbé gondozatlan terület, melynek déli fekvésű domboldalán szőlőtőkék és gyümölcsfák sorolnak a gazdák keskeny parcelláin.

¹⁹ Megjelent a kolozsvári Szabadság Tetőn című hétvégi irodalmi mellékletében 2010. július 23-án.

ez kell? Így hát nem kapkodtak a helyéért. Kegyéért már annál inkább – mert élnek kitetten élni, mégiscsak fásztó. Ráragad az emberre a »pletykosz«, oszt nehéz levakarni. Sőt, a vakarástól mintha vastagodna. Könnyen megjegyzik, hogy »nem ég le a kápéról«. Jobb a béke, még ha nem is részesül megszenteltetésben.

Megvetette a közpénzekből dáridózókat, de nem sajnálta a torkától a potya piát, sem a fogadásokra kített mennyit. S ha kellett, előtte napokig koplalt, hogy ne a zsiragyúak zabálják még azt is föl. Elég nekik az a sok pénz, amit innen-onnan összemutyiznak, s nem az adóbevallásuknál, hanem a magántulajdon-növekedésüknel jelentkezik. A látszatra figyelt: kegyet gyakorolt, hogy ivott, evett. Nehogy azt gondolják, lekenyerezhető! Nem korrumpálódna egy tál rizsért. Az elkötelezettség több mint hivatás. Erkölcsileg a mindenkori hatalom fölött áll. A dolgok kimondása az ő küldetése. Lesz-e valaha is nála lélekben megdicsőültebb? Akinek szagtalán leheletében éppen így van valami riasztó és tömény?

Mindenről beszélt, és mindent kibeszélt. Az »igazság« volt a lételeme. Benne boldogan élt, de meg nem halt, hogy mások is boldogan élhessenek.”

1988. október 4., kedd

Összerogyott sátorban fekszem egy orom tetején, honnan a csupa zöldalga tengerre látni. A szél a tegnapiánál talán enyhébben dudorász, de kapaszkodik a kitörött pálcikájú sátramba. Most már két toldást követően használható láb van a birtokomban. Miképpen lehetett ezzel az Alpokban tanyázni? Az ottani szelet állta? Az ittenit nem.

Az este levest akartam főzni, aztán elmaradt a gyufa nem lelése miatt. Talán reggelre pótolom. Időnként jól jön egy kis meleg kaja.

Mélyen aludtam az éjszaka. Elernyesztett a tegnapi nap. Emlékszem tavalyról, a tengerparton mindig szélcsenddel indult a nap, aztán fokozatosan megerősödött. Itt széllel indul. Fog-e ez is erősödni? Igaz, éjszaka volt vagy két óra, mikor szünetelt. (Nálam kevesebbet aludt.) Isztambulig el kell küzdenem magam, s majd Ázsiában meglátom, változik-e valami, amit erősen remélek.

Kukának vélem magam. Gyomromon és egyéb fizikai bajaimon kívül semmi sem foglalkoztat. Létem a túlélésről szól. Csak erről.

Az imént, míg reggeliztem, azon tűnődtem, miféle értelemmel telítődik egy útszakasz, mikor az ember egy oromról a szél zúgását és a tenger morajlását hallgatva, Európa pereméről addigi küzdelmére visszatekint. A válasz – mint minden válasz – a sok válaszlehetőség egyike lehet. Számomra azonban mást teremt az alapgondolat: Lehetséges-e, hogy a cselekvés, a hely- és helyzetváltoztatás megszüli a maga gondolati tartalmát? Igazolható-e egy fizikai mozgás nem fizikális hatása? A psziché fejlődése?²⁰

Végül is ez a szabadság sem szabadság, mert a természetnek és viszonyainak kiszolgáltatottja az egyed. Napjának nagyobbik felét az a küzdelem jelenti, melyet az elemekkel vív, olykor az életéért. Ezért van, hogy a jellem időről időre szinte levetközti látható tulajdonságait, s valami ősbibb, eszközeiben bujább formában lép föl. Harcias-sága már-már az isteneknek áldozatot mutatni szándékozó barbár lényé, ki, mint Ábrahám, a fiát viszi föl a hegyre, hogy vérével tetszelegjen az „Úrnak”. Én, egyedülálló lévén, magam dobhatom az oltára elé, hogy enyhítődjék az útban rejlő nehézség, mi bőviben jutott. Számos, de összeszámolni már képtelen lennék.

Persze panaszra igazán nincs okom, mert emberi részről ennyi emberséget sem tapasztaltam még soha. Kéretlen is segítőkészség fogad, mintha nem lennék idegen. Viszonzást nem váró vendégszeretetben részesülök. (Nem írni bűn, nem menni vétek, s leginkább mások ellen, kik várják, hogy életjelt adjak magamról. Így hát levest főzök és sátrát bontok.)

Túljutottam egy liter húsgombóclevesen, mit fügefán főztem. Micsoda nyársalást ejthettem volna meg veled egyetemben! Édes illatok szálltak föl az égő fából, és az mind átjárta volna a szalonnát! Kész gyönyörforrás lehetett volna minden egyes falat. Csak hol veszek itt szalonnát?

Megjavítom a sátrát, és kipróbálom az eredményt. Ez is fontos. Valahol lakozik az ember, ha már világon van.

²⁰ Amennyiben létem későbbi stációit nézem, sorsom alapoztam ezzel az „esztelen” kalanddal. Ha lelki fejlődést nem is, változást mindenképpen eredményezett. Mozgásba hozott. Viselt dolgom átértékelésére készítetted. Mutatott valamit magamból magamnak.

Nem kell visszaadnom a szakmunkás-bizonyítványt – ismét sikeresen áll a sátor. Jó meleg van idebent, nem is nagyon akarózik az előmászás. Időnként köröz fölöttem egy helikopter. Megfigyelésük tárgya lettem? Vagy csak lenéznek rám? Egy narancssárga sátorfoltra az orom közepén. Mindenem van, amire szükségem lehet. Talán egy bicikliszerviz helyes dolog lenne, és utána az írás. Nem sok ilyen alkalmam volt még, mint ez itt.

Újabb sérülést szenvedett el a hátsó abroncs, mit sikerült fogó segítségével helyrehozni, nem kellett kiküllöz-nöm. Volt egy kisebb nyolcasom is, melyen enyhítettem, de már tökéletes körré nem tudom varázsolni a kereket.

Szerelés közben meggyőződésemmé vált, hogy enyhült a szél, és az a gyanúm támadt, hogy holnapra visszatér a jó idő. És arról egyre inkább meg is győzőm magam, ennek így kell lennie. Nem történhet másképp. A vénaszszonyok nyarának el kell jönnie! Tehát naplopás mellett döntöttem, vagyis merengésen, és talán egy beszámoló megírását is fölveszem a programjaim közé.

Jók voltak az észrevételeim, tovább enyhült a szél, és a felhők is főlzakadozóban. A sátorban ellenben elsza-badult a pokol, annyi légy jutott be valahogyan, hogy napestig fogdoshatnám őket. Méz és papír segítségével próbálok először légyfogót csinálni. Kiakasztom a keresztartóra, hátha beleragadnak.

Nem az igazi a találmányom, nem ragadnak bele a dögök, bár vonzóznak találják. Viszont több tucat kincs hever előttem, egy rákkar és egy teljesen ép, kiszáradt rák, valamint a legkülönbözőbb formájú, építési technikával készült kagyló, melyeknek a színharmóniája is pompázatos. Akad köztük narancssárga, lila, kék, barna, fehér, szürke, kicsi, nagy, ovális, kanál alakú, kör, kúpos, tarjagos, egészen torz alak, csíkos keresztbe, hosszába, foltos, gömbölyded, mint egy Vénusz-popsi... Legendákat gyárthatnék róluk, valamennyi egyéniség és magáért beszél, ha rájuk kérdezek. Eredetük képzetével játszom. Nem kellene, hogy magammal vigyem, hiszen van elég holmim e nélkül is, de keresem a helyüket a cuccaim között.

A tenger sekély, csak lejutni bonyolult hozzá, meg visszatérni. Módfelett csábító az ajánlata, a fürdés. Élni kéne vele. Tisztát válthatnék. Meg még én is érzem a testem szagát. Mások orráról ne is beszéljek!

Fura vidék. Jó száz métert – pucérra vetkőzötten – begyalogoltam a tengerbe, de folyamatosan csak fél láb-szárig ért a víz, így megelégedtem végül a vízbe kuporgó mosdással, miközben apró szürke halacsok cikáztak körül. Ha egy kicsit továbbmegyek, kiérek az öböl árnyékából, láthatóvá válok a lakóházak ablakából. Ki tudja, mennyire vennék jó néven a fedetlenségem. A só azért megmarta sebeim – régi szokása szerint. Ettől váladékozni kezdett a jobb kezem bütykén lévő. Levelet írok az elkövetkezőkben először Gusztinak, aztán Józsinak²¹. Már tudom, ez a legfontosabb.

Megírtam a leveleket, és még tart a világosság, igaz, nem sokáig. Azt hiszem, a Gusztié túl kimért, a Józsié túl elragadtatottá sikerült. Látszik rajtuk, hogy nem a levélírás a megszokott dolga a kezemnek. Furcsán imbolyog-nak a betűk. Érzéketlenek az ujjaim. Naplóírás közben ez fel sem tűnt. Talán ott nem akartam szépre, olvashatóra formálni a szavaim?

A szél majdnem teljesen elcsitult. Benne vagyok az októberben, és ezt érzem a levegőn. Olvasni kéne a Bibliából.²²

Hamvas Béla is föltette önmagának azt a kérdést: Mi lenne az az egy könyv, amit mindenképpen magával vinne, ha többre nem nyílna lehetősége? A Bibliát jelölte meg. Utam során olvastam utoljára a Bibliát – mintha regényt vagy egy tudományos művet olvastam volna – lineárisan. Mellettem volt, de nem győzött meg arról,

²¹ Kelemen József (1960, Pásztó) költő, képzőművész, tanár. Somoskőújfalu él. Állandó tagja volt a szobabérlők házi szobámban esténként ösz-szeverődő társaságnak, valamint annak a kis csoportosulásnak, amely egy asztaltársaság ötletével kereste fel 1988 novemberében, hazaérkezése-met követően Brunda Gusztávot, a megyei tanács közművelődési osztályának akkori vezetőjét, hogy segítsen a csoport megszervezésében. Végül Guszti javaslatára váltunk Balassi Bálint Asztaltársasággá.

²² Kelemen József feleségétől, Ambrus Andreától kaptam az elindulásom előtti napon, hogy Isten velem legyen, lehessen. Azt ígértem, rendszeresen olvasom.

mindenképpen mellettem kell lennie. Tele Isten nevével hitelesített gyilkosságok történetével. Engem irritálna, amennyiben ennyi gáztetthez válnék hivatkozási alappá. Ha mást nem is, a bűn fogalmát erősen devalválja ez a „szent szöveg”.

Bűn csak az a tett lenne, amelyet nem tudunk hathatós ideológiával megtámogatni?

2010. június 6., vasárnap

Elhúzom a reggeli kelést, s amikor családom elindul a misére, akkor kelek ki az ágyból. Tortát sütök, majd reggelizek. Mire visszaérnek, már a számítógép előtt ülök. Egy órával később félbevágom a lapot, majd kakaós krémet főzök közé. Feleségem és apósom vadas nyuszipörköltet készít krumplipogácsával. Egykor ebédelünk. Túleszem magam. Visszaülök a gép elé. Fiam unszol, mikor megyünk bringázni. Még tíz perc – mondom, de harminc lesz belőle. Lányom átveszi a helyem. Elteperünk a kishartyáni temetőig, aztán vissza, egészen a Szőlőkalja Megyer felé eső földútjáig, majd fordulunk és ismét Kishartyán. Fiam próbálgatja a nyeregben ülés nélküli elindulást. Másodikra már megy. Emelek másfél centit az ülésén. Az alsó pedálállásban már majdnem nyújtott a lába. A legközelebbi körnél majd ismét emelek, hogy végre hozzá legyen méretezve az ülés magassága. Ötven percig voltunk távol és tizenöt-húsz kilométert tepertünk. Otthon egyet szusszan. Ötre mennek a plébániára, a pap által szervezett nyársalásra. Még a gépnél ülök, amikor János betoppan. „Jó a buli, a végéig maradnak.” Az osztálytársával megbeszéltek egy esti internetes kapcsolatot, azt jött haza lemondani. Összekapom magam. Keverek egy sör, ecet, víz koktélt a meztelen csigáknak, aztán elmegyek leszedni az epret. Talán egy fél kilónyit sikerül. Majdnem ugyanennyi berohadtat eldobálok. Helyenként most kezd virágozni, máshol fű lepi. Mire végzek, fűtökben lógnak a csigák a maradék hagymaszárakon, a szúnyogok meg csapatostul rontanak rám. Egy-egy ütessel három-négy is szétkenődik a bőrömon. Vértoltok borítanak. Bemenekülök.

1988. október 5., szerda

Az éjjel egy órácska örömöm támadt – elállt a szél. Most újra rázza a sátrat. Előre félek a mai naptól. Mi vár rám már megint?

Volt egy nagyon furcsa álmom: citeraszerű kínai pengetős hangszeren játszottam, és kínai népdalt énekeltem, mit előtte se tudtam, most se tudnék. Még felidézni se. Aztán egy magyart. Majd repülő szőnyegre pattantam, mit néhány elcsodálkozó kihúzott alólam, így a plafonra menekültem, honnan létráról próbáltak leszedni, de akkor elővettem az Aladdin-mécsesem, és megdörzsöltem, mire az épület megrepedt, szabad utam lett az elrepüléshez.

Jó álmom. Szinte scifi, és happy enddel végződik.

Reggelizek, és elindulok Isztambulba.

Gyönyörű tüneményt, a napot sikerült lefotóznom, amint vörös óriásként emelkedik a tenger fölé egy orom és a fellegek közé szorítva. Ezért érdemes volt kidugni a fejem a sátorból.

Nem gondoltam volna tegnap, hogy a problémáim jellegét éppen a hely bősége adja. Az történt ugyanis, hogy a vizesflakonom kivételével mindent hátra helyezhetnék, annyi helyem keletkezett a tegnapi rendezkedés során.²³

Az idő kedvezőnek látszik, alig van szél, elült, csak erősen borult az ég, és bizony már jobban örülnék a napsütésnek. Eddig nem sokszor kényeztetett, melengetett.

Azt hiszem, végre úgy húztam meg a kerékpáragyat, hogy egy ideig nem lesz kotyogása a pedálnak.

Megdöbentően segítőkészek az emberek. Reggel óta olyan negyven kilométerre közelítettem meg Isztambul, de végig lakott területen haladtam ez ideig. Itt megállva azonnal volt segítségét felajánló ember, igaz, nem éltem vele, mert boldogulás problémám volt. Előzőleg is megálltam, hol az ülést tettem feszesebbé, ami ismét mélynek tűnik [lehet, hogy a lábam nyúlik?], és a hátsóba fújtattam, mi laposnak tetszett. Ugyan az út egyenetlensége jobban ráz, ha kemény a kerék, de kisebb a tapadás, így gyorsabban gurulok. Csak a fenekem bánja a pattogást, amennyiben még nem kérgesedett meg eléggé.

²³ Ekkorra megettem egy málhazsáknai kaját (konzervet, szalámit), csak így keletkezhetett helyem.

Újra lehűlt a levegő és beborult, de nincs vészes erősségű szél, viszont a kerékpár gyorsult [talán jobb erőben vagyok].

Az imént, egy kilométerrel visszább, már Isztambul felségterületén járva, kikötőt fotóztam, megmostam a kezem a tengerben, és elvégeztem egy végső simítást a pedálon, valamint emeltem az ülésen [elindulásom óta négy centit].

Hogy most mégis partnak fölfelé tartó úton írok, annak oka, hogy leakadt a láncom, illetve éppoly olajos vagyok, mint előtte voltam.

A tengerből kiemeltem újabb két kagylót. Az egyik lila és szabálytalan alakú, a másik barnás és szinte egy ómegát rajzol. Szépek.

Hogy az utolsó falat kenyérem is megettem, ami éhségérzetem nem csillapította, jut eszembe, erről a kenyérről írni kell, melynek a tetején, mint a görögnek, apró magvacskák vannak és ezen fölül valamilyen fűszerfésleség fekete szemecskéi, melytől egzotikus illatok kerengenek az ember orrában fogyasztása közben, illetve az alján, mint megannyi csecsbimbó, kör alakú kidudorodások. Szóval ennek vettem én az imént véget, és először bankot keresek, ahol váltok valamennyi török pénzt.

Jó ideje Isztambulban haladok előre, de a térképemen szereplő részig sehogysem akarok elérni. Mintha egy Isztambul előtti, jelöletlen, térképezetlen Isztambul is létezne.

Egy idő után becsatlakoztam az akárhány sávos (megszámolni sem tudtam) bedugult isztambuli autópályára. Az összes jármű közül a kerékpárom volt a leggyorsabb, mert sávról sávra járva, ha nem is könnyedén, de szlalomozva haladtam előre. Senki sem vette rossz néven, hogy én megyek, miközben áll a sor, vagy egy-két métert mozdul előre. Legföljebb mosolyogva integettek egyet.

Vajon máshol mit szólnának a közlekedési morálomhoz? Meg itt is, ha rendőr látna? Ha meglódul a kocsisor, a közepén rekedek.

Nem túl küzdelmes, de jó nappal a hátam mögött ülök most az estben Isztambul főutcája mentén, egy vaskos bajsza alatt mosolygó, fehér ruhát viselő utcai árus mellett, ki vigyázott cuccaimra, míg kenyér után néztem, s kitől vacsorapótlóként két óriás habcsókot vettem. A kenyér forró volt és egy lecsúszott könnyedén, annyira etette magát. Ez most csak fűszert tartalmazott és kisebbnek tűnt, mint az előzők, de ismét a tarisznyámban három kenyér. Vettem egy liter kefir, ez itt a legkisebb csomagolás. Hazai ízeket véltem fölfedezni benne. Valódi és finom aromát, így aztán bosszantott, amikor a műanyag vödör kiürült. A vödröt nem dobom el, megtartom, jó lesz horgászni vagy bármire.

Füstös és koszos városnak tűnt előttem Isztambul délutáni tekeréseim során, míg bankot, majd postát kerestem. Mivel csak tíz dollárt tettem lírává, nem nagyon akaródzott egyik banknak sem a beváltása, ezért aztán küldözgettek egyiktől a másikig. Miután kaptam érte majdnem tizenhétzet, rá kellett döbennem, hogy mennyire zenés felárral vásároltam eddig: egy dollár több mint nyolc kenyeret ér, de feketén eladva talán tízet is.

Ankaráig maradt – a levelek, illetve tizenöt képeslap megírása után is – annyi, hogy kenyérré elég.

A posta meglelése után viszont szakállas este lett, mire apró betűimmel telekaristoltam a lapokat. A biciklim mindenestől kint hagytam az utcán, senki se nyúlt hozzá. Úgy látszik, a bolgároknak nincs igaza. Egyébként is szerintem mindenütt az emberek nagyobb hányada tisztességes, és tolvaj bizonnyal felénk is akad annyi, amennyi errefelé.²⁴

Most pedig térképböngészés után átjutok Ázsiába. De előtte, ha van annyi apróm, veszek még két habcsókot. Megédesítem a napom végét. Hogy pontosítsam a helyzetem, megkérdeztem az eladó srácot, hogy hol vagyunk. A térkép láttán azonnal két járókelő hozzám fordult, hogy beszél-e angolul. Segíteni akartak a tájékozódásban. A posta előtt ugyanez lejátszódott, csak az egyszer turisták kérdezték, hogy bicikkel jöttem idáig, vagyis

²⁴ Miképpen forgalmas helyen nagyobb valószínűséggel nem siet senki sem a rosszul lévő segítségére, ugyanígy az őrizetlenül hagyott holmihoz se nyúlnak, miközben a zsebtolvajlásnak kifejezetten ez a közeg kedvez. Furcsa ellentmondás ez.

velocipéden. Kíváncsiak voltak, hogy honnan, hová, miért. Nem sokat érthettek abból, amit összehablatyoltam. Néha célszerű lenne az angol nyelv tudása, mert ez így napjában többször is égés, még akkor is, ha nem igénylem mások társaságát, legalább kulturáltan el bírnám háritani a közeledőket.

Ki hitte volna, hogy én ma ázsiai talajt taposok, mikor egy órája megállított a rendőr a Boszporusz híd elején és közölte, hogy nem mehetek át, mert a felettesei tiltják a kerékpáron közlekedést. CB-n próbált többször is az érdekemben szólni, de a válasz minden esetben nemleges volt. Míg várok, készítettem néhány felvételt a város európai oldalának éjszakai fényeiről. Végül egy lerobban autót vontató platós Toyotát kért meg, hogy szállítson át a tiltott zónán. Így egy fizetőponton ismét ingyen, ezúttal platón utazva keltem át. Hárman – sofőr, rendőr meg én – alig tudtuk felemelni a csomaggal terhelt kerékpárom. Remek emberek a törökök, most már azt gondolom egyre erősebben.

Az imént a benzinkútnál kértem vizet, így valószínű a vacsora utáni vacsora ott, hol sátrat bontok. Ez pedig Izmit²⁵ előtt lesz, ha nem építették ezt az oldalt is végig házakkal.

Számomra meleg, csillagos éjszaka van. A helybeliek viszont hidegnek vélik. A rendőr például megmutatta, hogy rajta még meleg alsó is van. Rajtam rövidnadrág. Másban képtelenség teperni. Ez a levegő a hazai augusztusé.

Kerékpározáshoz farmernadrág – ezt vittem magammal. Ráadásul mindig olyanokat vásároltam, hogy ne kelljen övet hordanom, feszüljön. Már Törökország előtt is, ha hosszú szárút húztam, oly mértékben szorította a combom, hogy rövid időn belül a vérkeringés hiányának a jeleit éreztem. Ugyanakkor hiába fáztam, akkor sem húzhattam mást, mint rövidnadrágot. Csak így bírtam tartósan teperni.

---

²⁵ Izmit (korábbi nevén Nikomédia, ma Kocaeli) Kocaeli tartomány székhelye, közel háromezer lakosú kis-ázsiai város. Thököly Imre és Zrínyi Ilona sírja a XX. század elejéig az itteni örmény temetőben állt.